

РЕЗЮМЕ И АВТОРСКА СПРАВКА

ЗА ПРИНОСНИЯ ХАРАКТЕР НА МОНОГРАФИЯТА „РАЖДАНЕТО НА ЛИЧНОСТТА“,
2018 Г, НА ГЛ. АС. Д-Р ГЕРГАНА ВЛАДИМИРОВА ДИНЕВА

Въвеждащо представяне

В монографията „Раждането на личността“ се проследява историко-философският генезис на понятието „личност“ в историята на европейската мисловност с акцент върху западната философска традиция, като стриктно се удържа различието му от подобни нему понятия, като „индивид“ и „индивидуалност“. Вторична цел на изследването е да заяви възможно четене на корена на проблемността, която днес философията открива в удържането на идеята за човешката персонална идентичност. Текстът покрива периода от първите употреби на думата в Късната античност през строгите дефиниции на средновековните автори Боеций, Ричард от Сен Виктор, Пиер Жан Оливи и Джон Дънс Скот до ранно-модерните и модерни определения на Франциско Суарес, Самуел фон Пуфендорф, Кристиан Волф и Имануел Кант.

Структура на монографията

Изследването е организирано в пет основни глави, разгърнати в хронологичен ред – подход, който естествено се налага от историко-философския характер на монографията.

Първата глава представлява формално и съдържателно въведение в методологията и проблематиката на работата. След като се показва актуалността на проблема за личността и персоналната идентичност в съвременното поле на хуманитаристиката, е изложена кратка историко-философска контекстуализация на проблема и е издигната тезата, че неговото формулиране е пряко свързано с дефинирането на философията като научна дисциплина. За целта, е разгледано възникването на понятието „личност“ през социалните науки и по-специално в трудовете на Емил Дюркем, като е показано че настоящият текст не се занимава с това, доста късно терминологизирано понятие, а единствено със строго философското, което всъщност се формира много по-рано – което именно частично цели да докаже настоящото изследване. В края на главата е направен преглед на състоянието на настоящите изследвания, най-вече в сферата на история на философията, върху възникването и формирането на понятието „личност“, и е представена кратка справка върху основните

понятия, използвани в изследването – „личност“, „лице“ и „индивидуалност“, която се налага поради особеностите в употребите им на български език.

Втората глава представлява същинското навлизане в проблематиката на работата. Започва с микро-изследване върху важната разлика между понятията „индивид“ и „личност“ и върху основанието за това различие, което се илюстрира с античната идея за „индивид“, сериозно отличаваща се от понятието „личност“. По-специално е засегнат известният философски проблем за индивидуацията, който Средновековната философия насядава през идеите на Аристотел. След това са разгледани първите гръцки и латински употреби на думата „личност“ във философски контекст, които са по-скоро именни отколкото строго терминологични – а именно при първите християнизиращи философи, занимаващи се с оформящия се триадологичен и христологичен догмат – Тертулиан, Кападокийските Отци и Аврелий Августин. Показано е, че появата на понятието във философските текстове се наблюдава именно във връзка с необходимостта от теоретично обговаряне на основните християнски положения, които не могат да бъдат пряко заети нито от гръцката философия, нито от юдейската мисловност, в която понятие за „лице“ като обозначаващо божествеността напълно отсъства.

Третата глава се занимава с първите познати философски дефиниции на понятието „лице“ – с тези на Боеций и с особено внимание – с тази на Ричард от Сен Виктор с акцент върху експлицирането на важната философска дистинкция, която дължим на Ричард – дефинитивното отделяне на понятието „лице“ от понятието „субстанция“. В края на главата накратко са посочени основни рецепции и опити за модифициране на дефинициите на Боеций и Ричард, които опити не са напълно успешни и нямат собствена рецепция в разгръщането на философския дебат по проблема, но са важни за разбирането на развитието на дебата.

Четвърта глава представлява същностният център на монографията, където подробно са анализирани възгледите на двамата средновековни философа, които извършват същинския обрат в дефинирането на понятието „лице“, като го обръщат към човека и полагат основата за понятието „личност“, което по-късно ще стане база на Нововремевата антропологическа проблематика във философията. Специално внимание е отделено на специфичната, доскоро не особено добре позната в съвременните историко-философски изследвания, концепция за лицето на Пиер Жан Оливи, както и на неговото доказателство за свободната воля на човека, която френският философ за първи път дефинира по начин, твърде близък на ранно-модерната и модерната философска мисловност. Най-подробно е

разгледано учението на Джон Дънс Скот за човешката личност, като е показано детайлно как то е обвързано с цялостната философска система на Субтилния доктор, и по-конкретно с неговата базисна идея за унивокалността на биващото, която полага началото на обратата на философското изследване от онто-теологическо към онтологическо и по-късно – към критическо.

Петата, последна глава представлява стегнат преглед на първите ранно-модерни дефиниции за личността, които постепенно формират модерната философска рамка на проблема за персоналната идентичност. Последователно са представени възгледите върху човешката личност и нейната значимост за философското познание като цяло на Самуел фон Пуфендорф, Кристиан фон Волф и в самия край – на Имануел Кант. Експлицирана е систематичната съдържателна връзка между първите употреби на понятието „лице“ и разгръщането му в Ранната модерност и началото на Новото Време при Волф и Кант.

Общото предположение, което изследването дава, относно възможното четене на корена на проблематичното удържане на персоналната идентичност днес е формулирано в самия край на монографията, в **заключението**. Показва се, че по самия си генезис понятието „личност“ предполага с необходимост наличието на самодостатъчен битиен носител, към който то се отнася единствено като уникален идентификатор. Това положение показва, че както и да се дефинира само по себе си, понятието „личност“ не може да бъде самодостатъчно условие за удържането на субекта сам по себе си. По тази причина, отмахването на този самостоен носител – независимо дали разбиран като обща човешка природа или душевно-телесна субстанция – естествено води до невъзможност на самоудържане на Аза, който бива „оголен“ от своята основа, което, от своя страна, поражда криза на личностната идентичност. Следователно, в самия край на изследването се предполага, че тази криза няма как да бъде преодоляна без разпознаването и признаването на тази проблемна откъснатост на Аза от своето „съм“

Приносни моменти на изследването

1. За първи път в история на средновековната и антична философия се прави **детайлно херменевтично анализиране на последователното разгръщане на централното за европейската хуманитарна мисъл „лице“**, което по-късно се превръща в понятието „личност“, от самото начало на неговите употреби с акцент върху

средновековната интерпретация и дефиниция на понятието. Изследването демонстрира, че именно Средновековието е периодът, в който понятието „личност“ се дефинира за първи път и постепенно се превръща в център на философския дискурс. Познаването на характера на това зараждане и първите смисли на понятието е важно за смисленото подхождане към кризата на личностната идентичност в съвременния хуманитарен дебат.

2. Направен е подробен **различителен понятиен анализ**, който обособява три отделни понятия, които често в ежедневието език, но също така и много често в специализираните изследвания, се смесват – „индивид“, „индивидуалност“ и „личност“ или „лице“. [вж. II. 1; II. 2.] В тази връзка за първи път в България е поставена на критика **общоприетата интерпретация на материята при Аристотел** като принцип на индивидуацията. [вж. II. 2. 2.]
3. Текстът поставя на последователна критика широко разпространеното схващане, че понятието „личност“ се появява като термин през антропологията, социологията и психологията. Несъстоятелността на това приемане е демонстрирано посредством **детайлен историко-философски критически анализ** на генезиса на понятието „лице“ във философските текстове от първите употреби на думата в специализиран спекулативен текст (II в.) до текстовете на Имануел Кант (XVIII в.). [вж. I. 2. 1.]
4. Показано е, че **понятието „лице“ и, респективно, „личност“, е изцяло продукт на християнската европейска мисловност** от времето на Късната античност и Ранното средновековие и се ражда в контекста на спекулативно-богословските спорове между II и V в., водени на гръцки и латински език. [вж. II. 3.]
 - а) в тази връзка накратко е демонстрирана **липсата на понятието в юдейската спекулативно-теологическа и философска литература;**
 - б) показани са накратко **първите употреби на думата в спекулативно-богословския дискурс** на ранното християнство на Изток през Отците Кападокийци;
 - в) по-подробно е разгледан случаят с **именната употреба на думата *persona* от латиноговорящите автори Тертулиан и Августин.**
5. Текстът **подробно разглежда с помощта на херменевтичен историко-философски критически анализ всички централни дефиниции, дадени на понятието „личност“ в западната философска традиция до Новото Време**, някои от тях –

Пиер Жан Оливи, Джон Дънс Скот, Франциско Суарес, Самуел фон Пуфендорф и Кристиан Волф – **за първи път в България** от тази гледна точка. [вж. III, IV и V]

6. Работата демонстрира по оригинален начин **връзката между обрата в дефинирането на философията и основния ѝ предмет** – първоначално от онтологията към онтология, а след това от онтология към критическа теория – **и промяната в дефиницията на понятието „личност“**, както и позиционирането му в рамките на философията, която постепенно от вторичен проблем на триадологията и философската антропология се превръща в център на философското проблематизиране през въпросите за морала, правото, човешкия социум и персоналната идентичност.

София, 21. 10. 2018 г.

гл. ас. д-р Гергана Динева